AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
http://ageconsearch.umn.edu
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

www.jard.edu.pl DOI: 10.17306/JARD.2015.49

Journal of Agribusiness and Rural Development

pISSN 1899-5241
eISSN 1899-5772

3(37) 2015, 467–476

ROLNICTWO EKOLOGICZNE JAKO CZYNNIK ROZWOJU ZRÓWNOWAŻONEJ KONSUMPCJI

Anna Kowalska✉

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Abstrakt. Rynek produktów rolnictwa ekologicznego jest obecnie jedną z najszybciej rozwijających się gałęzi rynku produktów żywnościowych na świecie, zwłaszcza w krajach UE. Celem artykułu jest zaprezentowanie stanu rolnictwa ekologicznego w Polsce oraz innych krajach UE, a także ukazanie wpływu produktów tego rolnictwa na zrównoważoną konsumpcję. W artykule wykorzystano dane z FIBL i IFOAM oraz IJHARS. W Europie w 2012 roku produkty ekologiczne wytwarzane były przez ok. 320 tys. producentów, a ich łączna wartość wynosiła 22,8 mld euro, w tym w krajach UE przez 250 tys. producentów, a wartość wytworzonych produktów to 20,9 mld euro. Natomiast w Polsce zarejestrowanych było 26 376 producentów żywności ekologicznej, a wartość produktów ekologicznych wyceniono na około 650 tys. zł. Aby żywność ekologiczna w większym stopniu była dostępna na rynku, ważne jest inwestowanie w przetwórstwo i dystrybucję produktów ekologicznych oraz uświadamianie konsumentów o znaczeniu żywności ekologicznej zarówno dla ich zdrowia, jak i środowiska.

Słowa kluczowe: rolnictwo ekologiczne, żywność ekologiczna, konsumpcja

WPROWADZENIE

Według definicji wypracowanej na konferencji OECD[1] w Oslo w 1994 roku zrównoważona konsumpcja oznacza „korzystanie z produktów i usług spełniających podstawowe potrzeby, a jednocześnie minimalizujących absorpcję zasobów naturalnych i materiałów toksycznych, jak również ograniczających emisję odpadów i polutantów przez cały cykl życia produktu lub usługi, jednocześnie w taki sposób, aby nie narazić na niebezpieczeństwo niezaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń" (Norwegian Ministry, 1994). Taka konsumpcja jest możliwa przy wysokim poziomie świadomości ekologicznej konsumentów. Nie oznacza to konsumowania mniej, tylko w bardziej efektywny sposób, prowadzący do poprawy jakości życia (Sołtysik i Sołtysik, 2011).

Zrównoważony rozwój, w tym zrównoważona konsumpcja, należą do najważniejszych celów Unii Europejskiej. W obliczu kurczących się zasobów naturalnych na świecie głównym wyzwaniem dla producentów i konsumentów stało się postępowanie w myśl zasady „jak uzyskać więcej, zużywając mniej". Prowadzone działania mają na celu: zwiększanie efektywności środowiskowej produktów w całym ich cyklu życia, zwiększanie popytu na lepsze produkty i technologie produkcyjne oraz wypracowanie wśród konsumentów nawyku dokonywania świadomych wyborów (Stoerring, 2015).

Jednym z działań, które prowadzą do zrównoważonej konsumpcji, jest rozwój rolnictwa ekologicznego, a przez to także wzrost popytu na żywność ekologiczną. Rolnictwo ekologiczne to system gospodarowania, który ma na celu wytwarzanie żywności w sposób niepowodujący degradacji środowiska naturalnego. Jest wyróżnikiem rolnictwa zrównoważonego, stanowiącego istotny element zapewnienia bezpieczeństwa

[1] Organization for Economic Cooperation and Development – Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju.

✉dr inż. Anna Kowalska, Katedra Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław, Poland, e-mail: anna.kowalska@ue.wroc.pl

© Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu

żywnościowego przez fizyczną i ekonomiczną dostępność żywności w warunkach zapewniających zdrowie konsumenta, autentyczność i pochodzenie produktów rolno-żywnościowych (Brzostek-Kasprzak i in., 2013).

Żywność ekologiczna służy zrównoważonej konsumpcji, gdyż jest to żywność wytwarzana według zasad najbardziej zbliżonych do upraw naturalnych, bez użycia sztucznych nawozów, dodatków do pasz czy chemicznych środków ochrony roślin. Rolnictwo ekologiczne to taki system gospodarowania, który dąży do żywności zrównoważonej, czyli uwzględniającej lokalne warunki ekologiczne, społeczne oraz ekonomiczne (Huma, 2009).

Rynek produktów rolnictwa ekologicznego należy obecnie do jednego z najszybciej rozwijających się sektorów rynku produktów żywnościowych na świecie, zwłaszcza w krajach UE. Według Krajewskiego i Świątkowskiej (2006) od początku lat 90. XX wieku dynamika wzrostu popytu na żywność ekologiczną, szczególnie w krajach wysokorozwiniętych, zwiększyła się średnio o 20%. Rolnictwo ekologiczne intensywnie rozwija się także w Polsce. Wzrasta liczba producentów żywności ekologicznej (gospodarstw i przetwórni), a w ślad za tym zwiększa się podaż produktów ekologicznych na rynku.

Celem artykułu jest przedstawienie stanu rolnictwa ekologicznego w Polsce oraz w innych krajach UE i ukazanie znaczenia produkcji ekologicznej dla zrównoważonej konsumpcji.

METODYKA BADAŃ I MATERIAŁ BADAWCZY

Źródłami danych o rolnictwie ekologicznym w Europie, a zwłaszcza w krajach Unii Europejskiej były raporty FIBL i IFOAM. Informacje na temat polskiego rolnictwa ekologicznego zaczerpnięto z raportów IJHARS oraz danych GUS. Okres poddany analizie dotyczy lat 1990–2013. W pracy posłużono się podstawowymi metodami statystyki opisowej, tj. analizą trendów oraz dynamiki zmian. Do zobrazowania województw podobnych pod względem rozwoju rolnictwa ekologicznego wykorzystano wielowymiarową analizę skupień.

Przedstawiono szereg czasowy dla liczby gospodarstw ekologicznych oraz ich powierzchni. Wyznaczono dla nich linię funkcji trendu oraz współczynnik determinacji R^2. Założono, że dla $R^2 \geq 0{,}60$ dopasowanie funkcji do danych empirycznych jest dobre.

Stosując analizę skupień, podzielono poszczególne województwa na grupy podobne pod względem liczby gospodarstw, powierzchni upraw i rodzaju wytwarzanych produktów. Do obliczenia podobieństw posłużono się metodą Warda z odległością euklidesową.

ROLNICTWO EKOLOGICZNE W EUROPIE I W POLSCE

Uprawy ekologiczne w Europie w 2012 r. zajmowały 11,2 mln ha, z czego w krajach Unii Europejskiej 9,96 mln ha, co stanowiło prawie 90% ich ogólnej powierzchni w Europie (rys. 1). Wielkość powierzchni upraw ekologicznych wzrosła w latach 2005–2012 o ponad 65%. W krajach UE wzrost ten wyniósł prawie 70%. Produkcją żywności ekologicznej zajmowało się w Europie w 2012 r. 321,6 tys. gospodarstw, z czego 230 tys. stanowiły gospodarstwa znajdujące się na obszarze UE. Według danych prezentowanych przez Willera i Lernouda (2014) wśród krajów europejskich o największej powierzchni upraw ekologicznych znajdują się: Hiszpania (1593,2 tys. ha), Włochy (1167,4 tys. ha), Niemcy (1034,3 tys. ha), Francja (1032,9 tys. ha) i Polska (662 tys. ha). Do krajów o największej liczbie gospodarstw ekologicznych należą: Włochy, Hiszpania, Polska, Francja, Grecja oraz Niemcy. W Europie w 2012 r. średnia powierzchnia upraw ekologicznych przypadająca na gospodarstwo wyniosła 43,3 ha. Gospodarstwa o największej średniej powierzchni znajdowały się na Słowacji (456,7 ha), w Wielkiej Brytanii (137,8 ha) oraz w Czechach (124,2 ha), natomiast najmniejsze na Malcie (2,9 ha) i Cyprze (5,5 ha).

Rolnictwo ekologiczne w Polsce, podobnie jak i w innych krajach członkowskich UE, rozwija się od lat 90. ubiegłego wieku. Jednak jego znaczenie w zakresie wolumenu produkcji żywności było i nadal jest marginalne. Intensywniejszy wzrost powierzchni upraw ekologicznych i liczby ekologicznych producentów rolnych widoczny był dopiero po 1999 roku, kiedy to państwo polskie wprowadziło pomoc dla rolników ekologicznych w formie dotacji oraz regulacje prawne dotyczące rolnictwa i żywności ekologicznej. W latach 1999–2013 liczba ekologicznych producentów rolnych wzrosła z 27 do 26 499, tj. ponad 981 razy, natomiast powierzchnia upraw zwiększyła się z 300 do 674 694 tys. ha, tj. prawie 2249 razy (rys. 2). Największy przyrost zarówno liczby producentów, jak i powierzchni upraw nastąpił w 2009 roku, kiedy to ich liczba w stosunku do

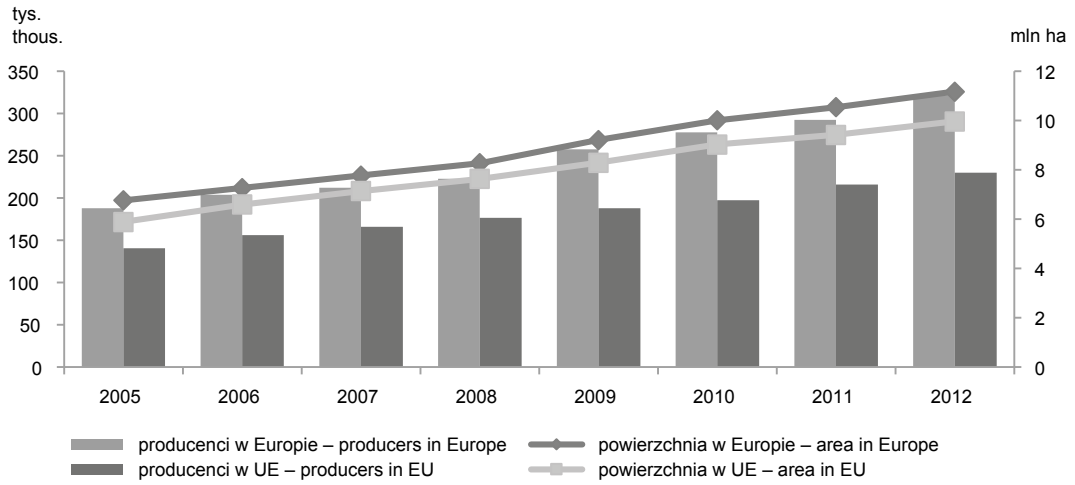

Rys. 1. Powierzchnia upraw i liczba ekologicznych producentów rolnych w Europie i w UE w latach 2005–2012 (mln ha, tys. szt.)
Źródło: opracowanie własne na podstawie Organic..., b.d.
Fig. 1. Organic land area and the number of organic farmers in Europe and the EU in 2005–2012 (millions ha, thousands of units)
Source: own elaboration based on Organic..., n.d.

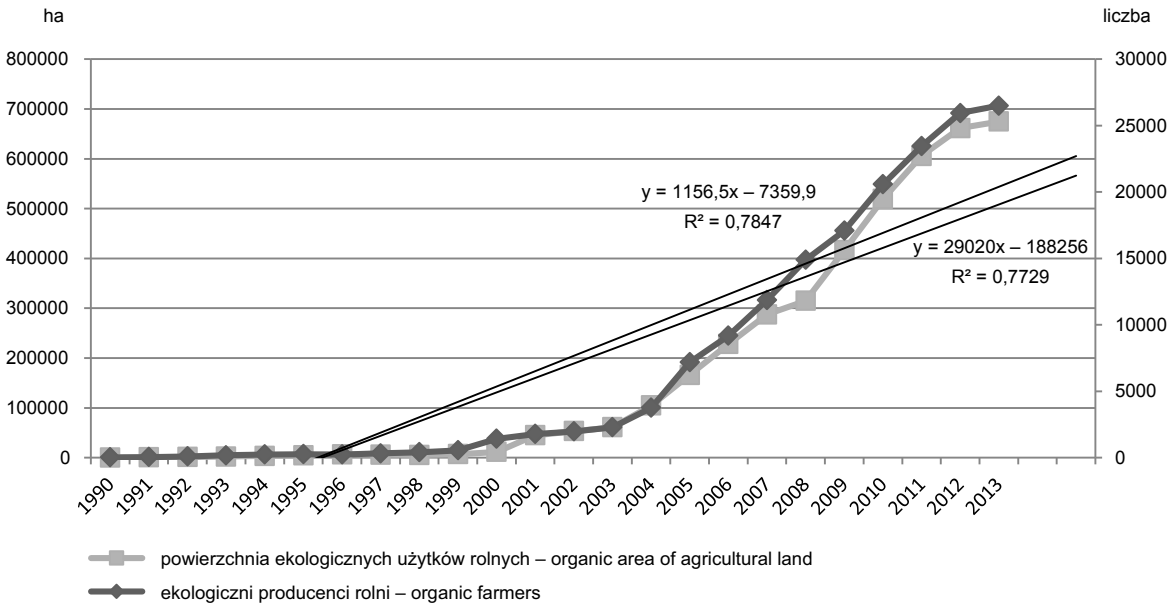

Rys. 2. Powierzchnia upraw oraz liczba ekologicznych producentów rolnych w Polsce w latach 1990–2013 (ha, liczba)
Źródło: opracowanie własne na podstawie Ochrona środowiska, 2000–2006; Raporty..., b.d.
Fig. 2. Organic land area and the number of organic farmers in Poland in 1990–2013 (ha, number)
Source: own elaboration based on Ochrona środowiska, 2000–2006; Raporty..., n.d.

roku wcześniejszego zwiększyła się o 3491 producentów, natomiast powierzchnia o 102,8 tys. ha. Zarówno w przypadku liczby ekologicznych producentów, jak i powierzchni zastosowane funkcje trendu dobrze odzwierciedlały rzeczywistość ($0,772 < R^2 < 0,7847$). Z równań linii trendu wynika, że liczba producentów i powierzchnia upraw nie w całym badanym okresie rosła. Liczba ekologicznych producentów zmniejszyła się w 1996 roku w stosunku do roku poprzedniego, natomiast zmniejszenie powierzchni upraw miało miejsce w latach 1997–1998. Średni przyrost roczny w przypadku powierzchni wyniósł ponad 29 tys. ha, natomiast w przypadku liczby ekologicznych producentów 1156. Duże zainteresowanie produkcją ekologiczną w Polsce nastąpiło po 2001 roku, kiedy to wprowadzono regulacje prawne dotyczące produkcji żywności ekologicznej, jak również (a może i przede wszystkim) dotacje od państwa. Należy również zaznaczyć, że w Polsce w dalszym ciągu najważniejszą kwestią jest opłacalność produkcji oraz zyski, jakie mogą osiągnąć podmioty ekologiczne, natomiast chęć zwiększenia asortymentu czy podaży produktów ekologicznych na rynku jest na dalszym planie.

W celu wyodrębnienia województw podobnych zastosowano analizę skupień. Uzyskany dendrogram zdecydowano się odciąć na wysokości wiązania równego 50 tysiącom. Otrzymano wówczas następujące grupy (skupienia) województw podobnych (rys. 3):

1 – mazowieckie, podlaskie, dolnośląskie, lubelskie, wielkopolskie oraz lubuskie;

2 – łódzkie, śląskie, opolskie i kujawsko-pomorskie;

3 – podkarpackie, pomorskie i świętokrzyskie;

4 – małopolskie;

5 – warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie.

Analiza składu poszczególnych grup pokazuje, że w pierwszej z nich znalazły się województwa znacznie od siebie oddalone, tj. dolnośląskie, wielkopolskie oraz lubuskie w zachodniej części Polski oraz mazowieckie, podlaskie oraz lubelskie we wschodniej. Są to województwa o znacznej powierzchni ekologicznych upraw (powyżej 34,8 tys. ha), jak również liczbie ekologicznych producentów rolnych (od 1000 do 3000). Natomiast grupa piąta to województwa z północnej Polski o największej liczbie ekologicznych producentów rolnych (powyżej 3,6 tys.) oraz powierzchni zajmowanych przez uprawy ekologiczne (powyżej 98,5 tys. ha). Grupa

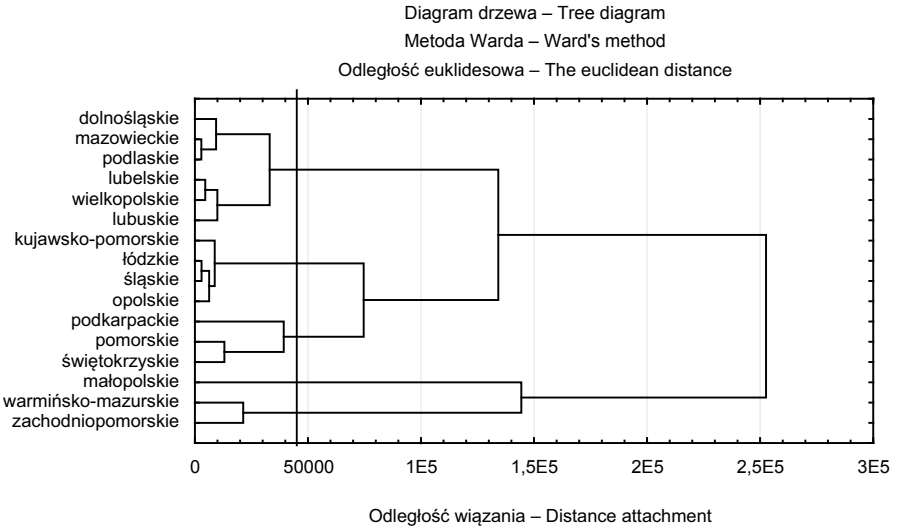

Rys. 3. Dendrogram grupowania województw metodą Warda ze względu na liczbę ekologicznych producentów rolnych, ich powierzchnię oraz rodzaj wytwarzanych produktów
Źródło: opracowanie własne na podstawie Ochrona środowiska, 2000–2006; Raporty..., b.d.
Fig. 3. Voivodeships dendrogram clustering by Ward's method in respect of the number of organic farmers, the area and type of products produced
Source: own elaboration based on Ochrona środowiska, 2000–2006; Raporty..., n.d.

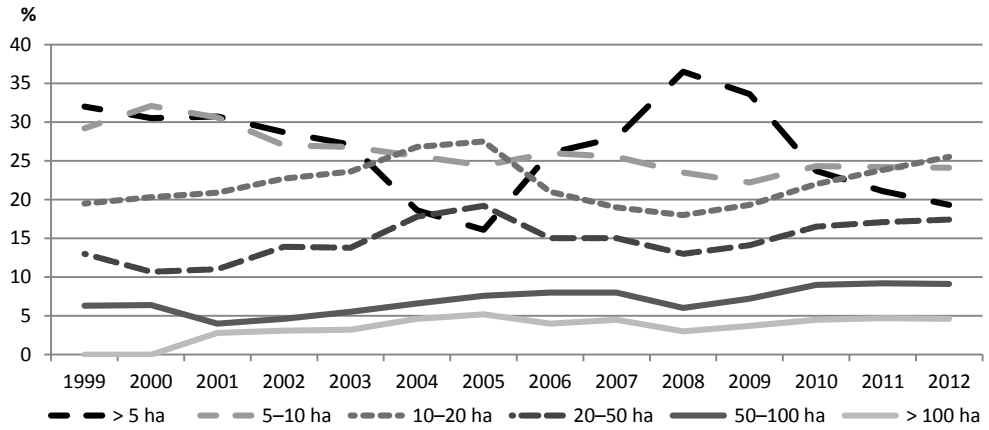

Rys. 4. Zmiany w strukturze gospodarstw ekologicznych wg grup obszarowych w latach 1999–2012 (%)
Źródło: opracowanie własne na podstawie Ochrona środowiska, 2000–2006; Raporty..., b.d.
Fig. 4. Changes in the structure of organic farms by area groups in 1999–2012 (%)
Source: own elaboration based on Ochrona środowiska, 2000–2006; Raporty..., n.d.

druga to województwa o mniejszej zarówno liczbie producentów, jak i powierzchni upraw.

Średnia wielkość gospodarstw ekologicznych w Polsce w 2012 r. kształtowała się na poziomie 25,5 ha. Na rysunku 4 przedstawiono wahania w strukturze obszarowej gospodarstw. W analizowanym okresie widoczny był wzrost liczby gospodarstw o większych powierzchniach (powyżej 20 ha), a zmniejszył się, zwłaszcza od 2008 roku, udział gospodarstw małych, do 5 ha. W 2012 roku najwięcej gospodarstw ekologicznych miało powierzchnię 5–20 ha. Stanowiły one łącznie prawie 50% wszystkich gospodarstw ekologicznych w Polsce. Wzrost wielkości gospodarstw ekologicznych jest podyktowany tym, że gospodarstwa małe są niskodochodowe i trudno im jest wypracować zadowalające zyski. Wielkość gospodarstwa ma również znaczenie przy dotacjach unijnych.

W ramach badania stanu rolnictwa ekologicznego przeprowadzono także analizę, która pozwoliła podzielić gospodarstwa ekologiczne pod względem udziału grup obszarowych w poszczególnych województwach (tab. 1). Gospodarstw małych (do 10 ha) było najwięcej w województwach: małopolskim, świętokrzyskim oraz podkarpackim. Ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw ekologicznych stanowił prawie 70% dla województw: podkarpackiego i świętokrzyskiego, a ponad 80% dla województwa małopolskiego. Największy udział gospodarstw powyżej 100 ha (ok. 10%) znajdował się w województwach: wielkopolskim, zachodniopomorskim, opolskim i lubuskim, najmniejszy natomiast (do 1%) w świętokrzyskim oraz małopolskim. Wysoki udział (powyżej ¼) w całej badanej populacji miały gospodarstwa średnie (20–50 ha) w województwach: dolnośląskim oraz warmińsko-mazurskim, a mały w województwach: małopolskim podkarpackim i świętokrzyskim.

Większość producentów ekologicznych w Polsce to ekologiczni producenci rolni, którzy w 2012 roku stanowili ok. 97,2%, producenci ekologiczni niewytwarzający produkcji rolnej to ok. 1,6%, a pozostałe 1,2% to przetwórnie ekologiczne. Ich liczba od 2004 do 2010 roku systematycznie rosła, kiedy to na terenie Polski działały 293 przetwórnie. W 2012 roku ich liczba wzrosła do 312 przetwórni.

W latach 2007–2012 struktura branży zajmującej się przetwórstwem ekologicznym zmieniała się, ale w całym badanym okresie najwięcej przetwarzano owoców i warzyw (rys. 5). Ich udział w całkowitej produkcji sektora ekologicznego w ujęciu ilościowym wynosił od 2009 roku ponad ⅓ wszystkich przetworzonych produktów. W latach 2011–2012 wysoki udział (ok. 23%) miała również produkcja artykułów przemiału zbóż. Udział pozostałych branż przetwórczych był niewielki, gdyż w analizowanym okresie nie przekraczał 7%.

Tabela 1. Udział poszczególnych grup obszarowych gospodarstw ekologicznych wg województw w 2012 roku (%)
Table 1. Share of individual organic farms area groups by voivodeship in 2012 (%)

Województwo Voivodeship	< 5 ha	5–10 ha	10–20 ha	20–50 ha	50–100 ha	> 100 ha
Wielkopolskie	8,8	16,5	21,4	23,9	18,9	10,5
Zachodniopomorskie	11,1	16,9	24,1	23,6	15,4	8,9
Lubuskie	11,1	17,0	23,7	23,4	16,4	8,4
Opolskie	12,2	25,6	24,4	15,6	14,4	7,8
Śląskie	28,8	19,5	14,4	14,0	15,7	7,6
Pomorskie	10,3	19,5	26,2	23,0	13,8	7,2
Dolnośląskie	11,6	18,2	24,2	25,4	15,2	5,4
Warmińsko-mazurskie	9,2	18,2	31,5	25,3	10,6	5,2
Mazowieckie	17,5	29,6	26,9	13,9	7,7	4,4
Łódzkie	25,5	29,5	24,3	11,0	6,0	3,7
Kujawsko-pomorskie	16,2	21,5	30	21,5	7,7	3,1
Podkarpackie	39,2	28,9	15,4	9,6	4,3	2,6
Podlaskie	9,7	27,0	41,7	16,8	3,1	1,7
Lubelskie	27,7	28,7	25,0	11,5	5,5	1,6
Małopolskie	48,4	33,2	10,8	4,2	2,4	1,0
Świętokrzyskie	32,8	36,8	20,4	6,7	2,5	0,8

Źródło: opracowanie własne.
Source: own elaboration.

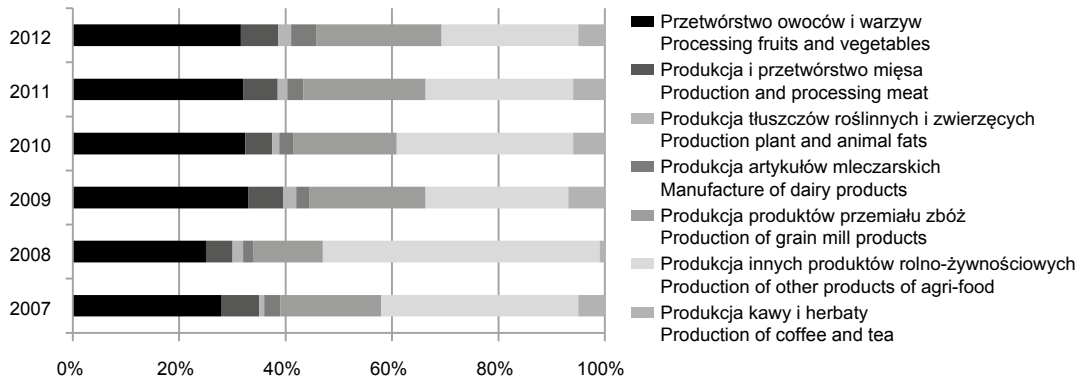

Rys. 5. Udział poszczególnych branż w przetwórstwie ekologicznym ogółem w latach 2007–2012 (%)
Źródło: opracowanie własne na podstawie Raporty..., b.d.
Fig. 5. Share of individual sectors in total organic processing in 2007–2012 (%)
Source: own elaboration based on Raporty..., n.d.

RYNEK ŻYWNOŚCI EKOLOGICZNEJ W EUROPIE I W POLSCE

Pogarszająca się od kilku lat jakość żywności dostępnej na rynku spowodowała poszukiwanie przez konsumentów produktów o wysokiej jakości zdrowotnej. Odpowiedzią na to zainteresowanie była żywność ekologiczna, mająca wysoką jakość żywieniową (Kowalska, 2014). Żywność ekologiczna, w porównaniu z konwencjonalną, charakteryzuje się wieloma szczególnymi cechami (Rembiałkowska, 2002, 2007; Serdyńska, 2010):

- jest pełnowartościowa, tzn. posiada zbilansowaną zawartość składników pokarmowych,
- ma wyższą wartość odżywczą,
- przetworzona jest tylko w niewielkim stopniu, zapewniającym jej bezpieczną konsumpcję,
- nie zawiera szkodliwych dodatków chemicznych, konserwantów oraz zanieczyszczeń chemicznych,
- jest wolna od nawozów sztucznych, antybiotyków, hormonów i organizmów genetycznie modyfikowanych oraz ich pozostałości,
- posiada z reguły wyższe walory smakowe, np. warzywa i owoce mają wyraźniejszy zapach i smak, są bardziej aromatyczne,
- ma bardziej zwartą konsystencję (z powodu wyższej zawartości suchej masy) oraz dłużej zachowuje świeżość,
- posiada niższą zawartość azotanów i azotynów (średnio nawet 2- do 3-krotnie) niż wytworzona metodami konwencjonalnymi,
- zawiera z reguły więcej witaminy C oraz witamin z grupy B, a także związków fenolowych, niezbędnych aminokwasów i cukrów ogółem,
- posiada także więcej żelaza, magnezu i fosforu, jak również chromu, jodu, molibdenu, selenu, wapnia, boru, manganu, miedzi, potasu, sodu wanadu i cynku.

W okresie ośmiu lat wartość rynku żywności ekologicznej w Europie wzrosła dwukrotnie i w 2012 roku oszacowano ją na 22,8 mld euro, z czego w krajach UE wartość ta wyniosła prawie 21 mld euro (rys. 6). Według Brzostek-Kasprzak i Kwasek (2013) do krajów o największych rynkach żywności ekologicznej w ujęciu wartościowym należą: Niemcy, Francja Włochy oraz Austria. W 2012 roku ich udział w rynku żywności ekologicznej w Europie wynosił 61,4%, natomiast w stosunku do krajów Unii Europejskiej prawie 69%. Wartość rynku austriackiego od 2011 roku utrzymywała się na stałym poziomie, podczas gdy w pozostałych krajach systematycznie rosła. W krajach o największej wartości rynku żywności ekologicznej najchętniej nabywane są warzywa i owoce, produkty zbożowe, mleko i ich produkty. Duże zainteresowanie wzbudza we Francji mięso, a we Włoszech jaja oraz wyroby cukiernicze.

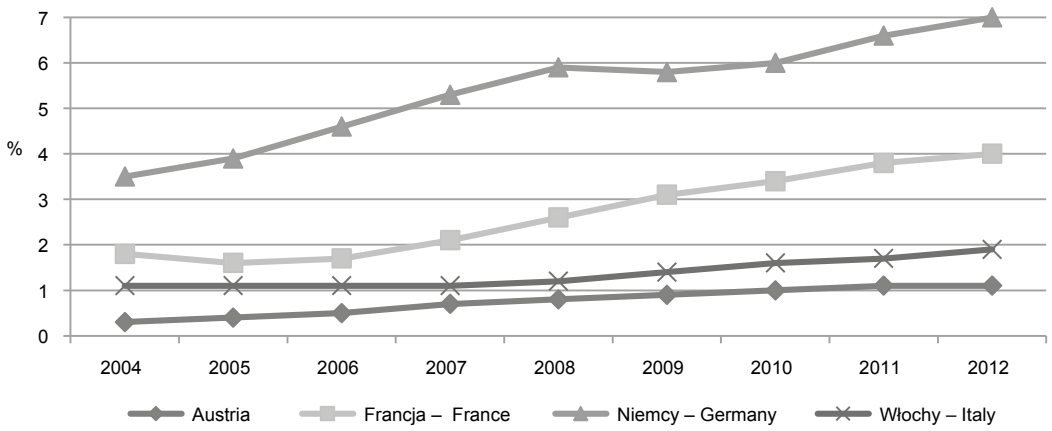

Rys. 6. Wartość rynku żywności ekologicznej w wybranych krajach Europy w latach 2004–2012 (mld euro)
Źródło: opracowanie własne na podstawie (Willer i Lernoud, 2014).
Fig. 6. Organic food market in the selected European countries in 2004–2012 (bln euro)
Source: own elaboration based on (Willer i Lernoud, 2014).

Według Bio Planet rynek żywności ekologicznej w Polsce wzrośnie w 2015 roku o 130 mln zł, czyli do ok. 770 mln zł (w cenach detalicznych), a za dwa lata jego wartość przekroczy 1 mld zł. Prognozy długoterminowe przewidują, że w 2022 roku wartość rynku żywości ekologicznej osiągnie 3 mld zł, czyli 1% ogólnego rynku spożywczego (Krukowska, 2015). Obecnie Polak w skali roku wydaje na żywność ekologiczną około 4 euro, podczas gdy mieszkańcy Europy Zachodniej 90–195 euro.

Z danych Frisco.pl wynika, że największą popularność wśród polskich konsumentów artykułów ekologicznych zyskały warzywa i owoce (rys. 7). Produkty te stanowią prawie 30% wszystkich kupowanych produktów ekologicznych. Drugie miejsce zajmują soki naturalne oraz inne napoje – wraz z produktami orkiszowymi i zdrowymi napojami orzeźwiającymi. Klienci często wybierają też wyroby zbożowe (15%) oraz ekologiczne słodycze (10,9%), wśród których najczęściej kupują różnego typu czekolady. Z produktów nieżywnościowych konsumenci chętnie kupują kosmetyki z naturalnych składników, a także organiczne środki czystości.

Dawniej podstawowym kanałem dystrybucji żywności ekologicznej była sprzedaż bezpośrednia, którą prowadziły najczęściej gospodarstwa ekologiczne oraz sklepy przy gospodarstwach. Obecnie konsumenci chętnie korzystają z kanałów pośrednich. Według Willera i Lernouda (2014) nabywcy coraz częściej wybierają jako miejsce zakupu tego typu żywności sklepy ogólne, w tym super- i hipermarkety, które często wydzielają specjalne półki lub tworzą stoiska oraz poszerzają asortyment tych wyrobów. Na znaczeniu tracą natomiast sklepy specjalistyczne. W wielu krajach europejskich (głównie kraje skandynawskie, Bułgaria i Rumunia) dominującym kanałem dystrybucji żywności ekologicznej (ponad 80% sprzedaży) są sklepy ogólne. Sklepy specjalistyczne mają istotne znaczenie w Polsce, Hiszpanii, Grecji i Portugalii. Inne formy dystrybucji (tj. sprzedaż bezpośrednia na targowiskach, bazarach, bezpośrednio w gospodarstwie rolnym przez Internet) przodują natomiast na Malcie i w mniejszym stopniu we Włoszech. Duży udział sklepów ogólnych w sprzedaży żywności ekologicznej związany jest z wysokorozwiniętym systemem kanałów dystrybucji oraz odpowiednią infrastrukturą w postaci magazynów, transportu, chłodni czy centrów dystrybucji. Rozbudowane powiązania między uczestnikami rynku, zarówno pionowe, jak i poziome, powodują łatwy dostęp do szerokiego wachlarza produktów ekologicznych zarówno świeżych, jak i przetworzonych.

W Polsce sprzedaż żywności ekologicznej odbywa się najczęściej za pośrednictwem czterech głównych kanałów dystrybucji: sprzedaży bezpośredniej, w sklepach specjalistycznych, ogólnych, w tym w sieciach super- i hipermarketów oraz za pośrednictwem Internetu. Z badań Polskiej Izby Handlowej wynika, że polscy konsumenci żywności ekologicznej najchętniej kupują ją w sklepach specjalistycznych (rys. 8). Do gospodarstw rolnych po produkty udaje się 27% konsumentów, natomiast targowiska i bazary wybiera prawie co piąty konsument. Najmniej Polaków jest zainteresowanych zakupem żywności ekologicznej w sklepach osiedlowych (8%) oraz w dużych sklepach sieciowych (16%).

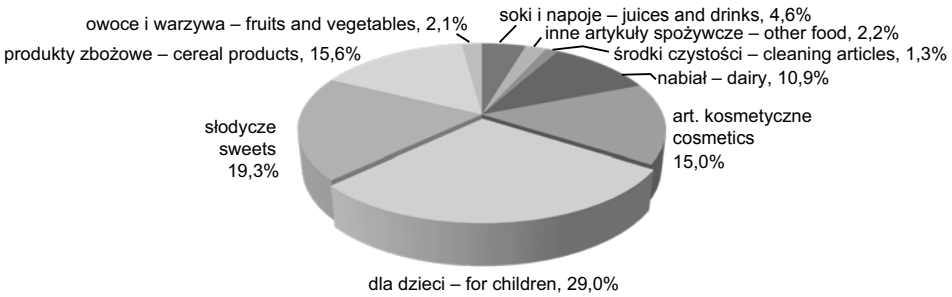

Rys. 7. Struktura sprzedaży poszczególnych produktów ekologicznych w Internecie w Polsce w 2013 r. (%)
Źródło: opracowanie własne na podstawie Rośnie..., 2013.
Fig. 7. Structure of sales of individual organic products in Internet in Poland in 2013 (%)
Source: own elaboration based on Rośnie..., 2013.

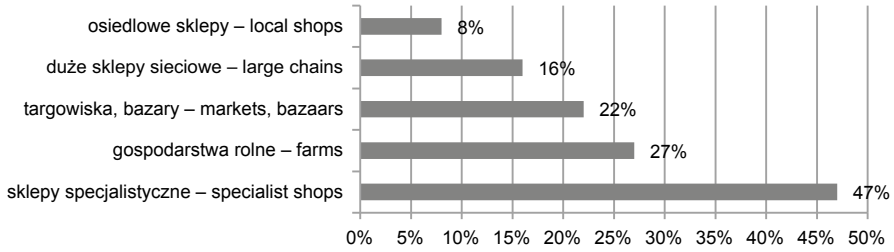

Rys. 8. Miejsca zakupu żywności ekologicznej w Polsce w 2012 r. (%)
Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://www.emcg.pl/pdf.../17.11.2014
Fig. 8. Places to buy organic food in Poland in 2012 (%)
Source: own elaboration based on http://www.emcg.pl/pdf.../17.11.2014

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Zrównoważona konsumpcja to strategia, która zmierza do wykorzystania zasobów środowiska i usług gospodarczych przy zachowaniu kapitału przyrodniczego dla następnych pokoleń. Do ważnych elementów zrównoważonej konsumpcji można zaliczyć ofertę żywności ekologicznej. Rosnąca liczba ekologicznych producentów rolnych oraz powierzchnia upraw daje nadzieję, że w niedalekiej przyszłości spektrum oferowanych na rynku produktów ekologicznych znacznie się zwiększy. Jednak samo wyprodukowanie produktów ekologicznych to w obecnych czasach za mało, aby znaleźć nabywcę. Ważnym elementem wpływającym na zainteresowanie konsumentów żywnością ekologiczną jest właściwa organizacja łańcucha dostaw. Konsumenci zainteresowani zdrową i bezpieczną żywnością mieszkają często w dużych aglomeracjach miejskich, dlatego też ważne jest, aby produkty te były dostępne w chętnie odwiedzanych przez nich sklepach.

Istotne znaczenie w dostępności na rynku żywności ekologicznej ma rozwój branży przetwórczej, zwłaszcza że część produktów ekologicznych (owoce i warzywa) to produkty sezonowe, które bez odpowiedniej obróbki nie będą dostępne przez cały rok. Również pozostałe produkty (mięso, mleko, zboża) ze względu na krótką trwałość muszą być w części poddane odpowiedniemu przetworzeniu. Dlatego też ekologiczne gospodarstwa rolne powinny w szerszym niż dotąd zakresie rozwijać również przechowalnictwo i przetwórstwo produktów rolnych, które dotychczas dotyczyły głównie surowców rolnych. Ważne jest również w dalszym ciągu zachęcanie rolników do przestawienia swoich gospodarstw na produkcję ekologiczną poprzez wsparcie finansowe, doradztwo, przyznawanie certyfikatów o wysokiej wiarygodności społecznej, jak również odpowiednie regulacje prawne i nadzór państwa.

Rozwój rolnictwa ekologicznego jest szansą zarówno na zrównoważoną produkcję, jak i konsumpcję. Istotną kwestią jest jednak uświadamianie konsumentom, jak ważna jest zrównoważona konsumpcja dla zdrowia i życia zarówno obecnych, jak i przyszłych pokoleń, a także potrzeba dbania o dobrobyt społeczny, jakim jest środowisko naturalne oraz zasoby środowiska. Obecnie zwiększone zainteresowanie żywnością ekologiczną jest związane z zagrożeniami dla zdrowia, spowodowanymi nieprzestrzeganiem zasad biobezpieczeństwa żywności, czego efektami mogą być zachorowania na BSE, coraz powszechniejsze choroby cywilizacyjne oraz alergie. Natomiast chęć dbania o środowisko przyrodnicze oraz zrównoważona konsumpcja znajdują się na dalszym planie.

Polskie społeczeństwo jest jeszcze zbyt biedne, aby przy zakupie żywności kierować się wyłącznie kwestiami proekologicznymi. Polscy konsumenci, mimo że w różnych badaniach deklarują chęć nabywania i spożywania żywności ekologicznej oraz dbania o środowisko naturalne, w momencie dokonywania zakupu kierują się jednak przede wszystkim ceną oraz wygodą zakupu. Trzeba jednak przyznać, że z roku na rok żywność ekologiczna cieszy się coraz większą popularnością, co jest szansą na zwiększenie oraz urozmaicenie asortymentu produktów ekologicznych, a w perspektywie może też wpłynąć na obniżenie ich cen, które zachęcą polskiego konsumenta do częstszego sięgania po tego typu żywność.

LITERATURA

Brzostek-Kasprzak, B., Kwasek, M. Obiedzińska, A., Obiedziński, M. (2013). Z badań nad rolnictwem społecznie zrównoważonym. Żywność ekologiczna – regulacje prawne, system kontroli i certyfikacji (80). Warszawa: Wyd. IERiGŻ-PIB.

Huma, M. (2009). Żywność zrównoważona. Pobrano 30 lipca 2015 z: http://ekonsument.pl/a142_ zywnosc_zrownowazona.html.

Kowalska, A. (2014). Rolnictwo ekologiczne. W: S. Urban (red.), Agrobiznes i biobiznes. Teoria i praktyka. Wrocław: Wyd. UE we Wrocławiu.

Krajewski, K., Świątkowska, M. (2006). Rolnictwo i produkty ekologiczne wspierane działaniami promocyjnymi. Przem. Spoż., 12.

Krukowska, M. (2015). Niezaspokojony apetyt na ekologiczną żywność. Pobrano 30 lipiec 2015 z: http://csr.forbes.pl/europa-zwleka-z-ustaleniem-zasad-ekologicznej-produkcji-zywnosci,artykuly, 191734,1,1.html.

Norwegian Ministry of the Environment (1994). Oslo Roundtable on Sustainable Production and Consumption.

Organic agricultural land, producers, and domestic sales by country and region 2005-2012 Pobrano 17 listopada z: http://www.organic-world.net/statistics/statistics-data-tables/statistics-data-tables-excel.html?

Raporty o rolnictwie ekologicznym w Polsce. Pobrano 10 listopada z: http://www.ijhar-s.gov.pl/index.php/raporty-o--ekologii.html

Rembiałkowska, E. (2002). Jakość żywności a rolnictwo ekologiczne. Jednodniowe warsztaty zorganizowane w ramach projektu Accompying Measure do projektu Flair-Flow Europe IV. Kraków

Rembiałkowska, E. (2007). Towaroznawstwo produktów ekologicznych – specyficzne produkty typowe dla sklepów – Rolnictwo i przetwórstwo ekologiczne – materiały szkoleniowe dla doradców i liderów opinii.

Rośnie sprzedaż produktów ekologicznych w Internecie (2013). Pobrano 17 listopada 2014 z: https:// www.frisco.pl/stn,informacje-prasowe/art,2013-08-22.

Rynek żywności ekologicznej oraz żywności premium w Polsce. Pobrano 17 listopada 2014 z: http://www.emcg.pl/pdf/RAPORT:%20RYNEK%20ŻYWNOŚCI%20EKOLOGICZNEJ%20ORAZ%20ŻYWNOŚCI%20PREMIUM%20W%20POLSCE.pdf.

Serdyńska, A. (2010). Żywność ekologiczna. Materiały konferencyjne.

Sołtysik, M., Sołtysik, V. (2011). Konsumpcja zrównoważona. Pobrano 18 listopada 2014 z: http://eko-edukacja.org.pl/konsument/imgturysta/files/konspekt_5_zrownowazona_konsumpcja.pdf.

Stoerring, D., Zrównoważona konsumpcja i produkcja. (2015). Pobrano 18 lipca 2015 roku z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/pl/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.4.7.html

Willer, H., Lernoud, J. (2014). The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends. Pobrano 17 listopada 2014 z: https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1636-organic-world-2014.pdf.

ORGANIC FARMING AS A DEVELOPMENT FACTOR OF SUSTAINABLE CONSUMPTION

Summary. The market of organic products is now one of the fastest growing sectors of food production in the world and especially in the EU countries. The purpose of this article is to present the status of organic farming in Poland and in the EU countries and to show the impact of these products on sustainable consumption. The article uses data from FiBL, IFOAM and IJHARS. For the presentation of the data we used the time series, cluster analysis, and multidimensional clustering of features and objects. In Europe, in 2012, organic products were produced by approx. 320 thousand manufacturers with a total value of 22.8 billion euros, of which 250 thousand in the EU and its value amounted to 20.9 billion euros. In Poland 26 376 organic producers were registered and the value of organic products was valued at 650 thousand PLN. It is crucial for organic farming to invent capital into processing and distribution of organic products. This will provide for continual development and increase the consumer's awareness of the importance of organic food for both their health and the environment.

Key words: organic farming, organic food, consumption

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 11.08.2015

Do cytowania – For citation

Kowalska, A. (2015). Rolnictwo ekologiczne jako czynnik rozwoju zrównoważonej konsumpcji. J. Agribus. Rural Dev., 3(37), 467–476.
DOI: 10.17306/JARD.2015.49